

Kikuyu Abstract

Mūrukī wa rūrīrī

Mītugo ya kūingīra rika na ūrīa ūtiganu wa andū arūme na andū acayū ūingīragīrio thīinī

wa kīrīndī gīa Abīrika

Gīcunjī gīkī kīroreete **mītugo ya kūingīra rika** (*rites of passage*) thīinī wa Abīrika ta njīra ūrīa nene ya kūheana rūrīrī kūrī njiarwa igīuka. Mītugo īno, kuuma kūrī rūrīrī rwa *Xhosa* kū Afrika ya Itheo o nginya kūrī rūrīrī rwa *Krobo* kū Ghana, nī ya bata mūno harī kūrūmia kīrīndī. O na kūrī ūguo, nīguo mītugo īno īkorwo ūrī ya bata mahinda-inī maya, no mūhaka ūingīrie **ūmenyo wa ūtiganu wa andū arūme na acayū** (*gender awareness*).

Tūkīrora mūno būrūri-inī wa **Kenya**, gīcunjī gīkī nī gīthuthuragia ūrīa mītugo ta ya *Khuminia* ya rūrīrī rwa Abukusu na *Eunoto* ya rūrīrī rwa Amaasai īrathī īgarūrūkīte. Gīkaruta kīhumo atī kūgarūrūka kuuma mītugo-inī ūrīa ya kūnyarira andū acayū na gūthī harī **Mītugo ya Kūgarūrūka (Alternative Rites of Passage - ARP)**, nī kūmeneria rūrīrī rwa Abīrika rūcookere gītūmi kīa ma kīa "kūingīra rika". Gītūmi kīu nī kūheana hinya kūrī mwana, gūtīla ūūgī wa maugūkū, na kūheana gītīo kīganaine kūrī andū arūme na acayū.

Gīcunjī Kīngī: Itanda rīa Ūgarūrūku

Thīinī wa ūūgī wa Abīrika, mūndū ndaciāragwo arī "mūndū," no atuīkagwo mūndū kūgerera mīgarūrūko ya kīrīndī ūrīa ītagwo **mītugo ya kūingīra rika**. O ta ūrīa John Mbiti oigire, "Ndī ho nī ūndū wa inyuī," na nī kūgerera mītugo īno kīrīndī gīakagwo. Mītugo īno nīyo ngoro ya rūrīrī rwa Abīrika na nīyo njīra ya kūheana rūgano rwa tene, mītugo mīega, na ūruti wīra.

No n̄guo m̄tugo ūno ūtūre mahinda-in̄ maya, no m̄haka ūgarūke n̄guo ūkorwo na ūmenyo wa ūtiganu wa andū arūme na acayū. Nakuo Kenya, ūgarūku ūyū n̄i wonanagia atī kūrūmia rūrīrī ti kūrūmia m̄tugo ūria ūratigithia andū acayū na thutha, no n̄i ḡthondeka rūrīrī rūerū rūrīa rūragītīra haki cia andū othe.

Mwago wa ūgarūku

M̄tugo ya kūingīra rika ūgereire mathundo matatū:

- Kūmenio (Separation):** Mwana n̄i eheragio harī ḡcigo kīrīa amenyerete, wonanītyo wa ḡtigana na ūnyinyi.
- Kīhingīro (Liminality):** Gūkū n̄i kūrīa mwana ahetagwo ūmenyo wa kīrīndī na maugūkū n̄i andū agima.
- Kūingīrio (Incorporation):** Mwana n̄i acookagīrio kīrīndī-in̄ arī na rīitwa rīerū, gītīo kīerū, na rūthiomu rwerū rwa wīra.

Thīnī wa Kenya, mathundo maya n̄i monekaga rūrīrī-in̄ rwa **Abukusu** kūgerera m̄tugo ya *Khuminia*. Kwī mwana wa kīarūme Mūbukusu, ūyū n̄i mweke wa kuonania ūcamba na wītīrio, akīrutwo atī ūthuri n̄i kūgitīra famīlī. O naguo m̄tugo wa *Eunoto* kūrī **Amaasai** n̄ūgarūragia *Moran* gūtuīka mūthuri wa kīrīndī.

Bata wa Ūmenyo wa Ūtiganu wa Andū Arūme na Acayū

O na kūrī ūguo, tene mītugo īmwe nī yarī na rūnyarīrī harī andū acayū. Mītugo ta kūruithia airītu (FGM) yarī na thīna mūnene na yaonagwo ta njīra ya kūmūthondekera kūhikania. Rīu nī kūmenyeka atī rūrīrī rūagīrīrūo nī gūtungatīra mūndū, na ti mūndū gūtungatīra rūrīrī.

Kenya nīyo ītongoreete harī kūgarūrūka kūu kūgerera **Mītugo ya Kūgarūrūka (ARP)**. Aturi na anene a kīrīndī ta a **Asamburu** na **Agīkūyū** nī maratigana na mūtugo wa "ikūno" no makarūmia "rūrīrī". Mahinda maya, ihinda rīa mīrigo nī rīhūthagīrwo kūruta airītu ūhoro wa mīrī mīega, haki cia kīhooto, na bata wa gūthomithio. Kūrī andū arūme, ūhoro ūyū ūingīragīrio thīinī wao nīguo mamenye atī "ūcamba" ti kūhinyīrīria, no nī kūgitīra airītu na kūmateithīrīria.

Kīrīndī gīa Matukū Marīa Marooooka

Ūgarūrūku ūyū nī kīheo kīnene mūno. Rīrīa kīrīndī kīaingīria ūmenyo ūyū, airītu nī mathomaga makahingia, ūgima wa mwīrī wa atumia nī mwega, na ūthonga wa kīrīndī nī wīnyitagīrīria. Ūndū ūyū ti "Ūthūngū," no nī "**Ūabīrika**" wa kīhooto. Ūyū nī ūhoro wa kūiganania mūndū mūrūme na mūcayū, o ūrīa rūrīrī rwītīkītie atī othe nī ma bata nīguo kīrīndī kīgaacīre.

Hingīro-inī, mītugo ya kūingīra rika nīyo njīra ūrīa hinya mūno ya kūgakia mūndū wa mūgīmī thīinī wa Abīrika. Kūingīria ūmenyo wa ūtiganu wa andū thīinī wa mītugo ūno nī kuonania atī rūrīrī rwītū rūgaatūūra rūrī rwa kūrakia kīrīndī na ti rwa kūhinyīrīria.